

KRISTUS-TILBEDELSE OG MARIA-VYRDNAD

Betraktninger i anledning proklamasjonen av dogmet om Jomfru Marias opptagelse i himmelen

Av dominikanerpater Finn Dominique Thorn

IMPRIMATUR

Oslo, 10. januar 1951

JAC. MANGERS - biskop av Selja

I.

Den 1. november 1950 gav pave Pius XII. en dogmatisk formulering av den gamle katolske tro på Jomfru Marias opptagelse i himmelen. At vi her ikke står overfor noen ny lære har vi bl. a. et vitnesbyrd om i den offisielle almanakk som utgis av Oslo Universitet. Der leser vi den 25. mars: Marimesse om våren. Den dagen feiret våre forfedre Marias bebudelse. Den 15. august leser vi: Marimesse om høsten. Den dagen feiret våre forfedre Marias opptagelse i himmelen. Det "nye" dogme er altså ikke noe nytt. Det bekrefter høytidelig en gammel kristen tro som også var våre forfedres tro.

Overfor denne gamle kirkelige tradisjon står norske protestantiske kristne i dag temmelig uforstående. Marimesse om våren - Marias budskapsdag - feires ennå i den lutherske statskirke. Men Marimesse om høsten - Marias opptagelsesfest - er ikke bare forsvunnet, den har i den siste tid endog vært gjenstand for lite forståelsesfulle angrep. Pavens proklamasjon av dette dogme er blitt karakterisert som et "kjempemessig kuriosum". Redaktøren av "Vårt Land" er endog gått så langt som til å avfeie det hele som "menneskedyrkelse for ikke å si likefram blasfemi".

Det er grunn til å stanse litt ved denne indignasjon fra protestantenes side. Hva er det som ligger til grunn for den? Vi kan se bort fra det vanlige, affektbetonte kompleks som gjør at enkelte protestanter fullstendig mister sin dømmekraft bare de hører ordet katolsk. Det er noe annet og dypere som ligger til grunn for indignasjonen denne gang. Det er neppe feilaktig å gå ut fra at den først og fremst har noe

å gjøre med den sterke ekumeniske interesse som i dag gjør seg gjeldende blant katolikker og protestanter. Vår tids åndelige situasjon er så alvorlig at den maner de kristne til å stå sammen. De kristne kan ikke fortsette sin bekjempelse av hverandre når de selv trues av en felles ytre fiende. Stillet overfor de hedenske ideologier kan det bli skjebnesvangert at også kristendommen er merket av Splittelsens tegn. Mere alvorfulle enn noensinne lyder Kristi ord til oss: "At alle må være ett, for at verden skal tro." For to år siden ble Kirkenes verdensråd opprettet på den ekumeniske kongress i Amsterdam. I dette verdensråd er den katolske kirke ikke med. Men for et halvt år siden utsendte det hellige Officium i Rom et dekret som meget sterkt understreker at den katolske kirke stiller seg forståelsesfull til arbeidet for de kristnes gjenforening. I dette dekret sies der bl. a. at den katolske kirke med levende interesse og med uavlatelig bønn følger de bestrebelse som søker å oppnå det mål som lå Kristus så sterkt på hjerte, at alle som tror på ham måtte danne en fullkommen enhet. Men samtidig går dekretet ut fra som en selvfølge at denne enhet bare kan komme i stand ved at de utenforstående vender tilbake til den Moderkirke som de enten har forlatt, eller som de er blitt revet vekk fra. Klarsynte protestanter var da også fullt klar over at dette dekret ikke betød noen forandring i den katolske kirkes prinsipielle holdning til den nåværende ekumeniske bevegelse. Men det er vel ikke utelukket at andre mindre vel informerte kan ha gjort seg visse forhåpninger om at dette dekret var innledningen til en forandret holdning fra den katolske kirkes side. For dem er det forståelig at pavens dogmatiske erklæring om Marias opptagelse i himmelen har virket som et ubehagelig sjokk. I samme øyeblikk den ekumeniske bevegelse prøver å fremme en større forståelse og skape mulighetene for en tilnærmelse mellom de kristne, i samme øyeblikk gjør paven bruk av sin ufeilbare myndighet og proklamerer et dogme som protestantene ikke kan godta. Det er som om en dør åpnes på klem og plutselig slås igjen med et smell. Jeg tror dette er forklaringen til protestantenes indignasjon. Vi kan forstå at de må føle seg satt utenfor. Det ser jo tilsynelatende ut som om den katolske kirke understreker sin egenart uten å ta hensyn til hva protestantene føler og tenker. Mens den ekumeniske bevegelse søker å samle alle kristne om den ene felles Herre Jesus Kristus, peker den katolske kirke også på Kristi mor, Jomfru Maria, himmelens dronning. Vi kan derfor forstå Norsk kirkeblads redaktør når han skriver at denne dogmeerklæring "gjør forskjellen klar".

Ikke bare kan vi forstå en slik uttalelse, men den peker også på noe riktig. En dogmatisk definisjon vil alltid gjøre forskjellen mellom protestantisme og katolisisme klar på to avgjørende punkter. Den, understreker pavens ufeilbare myndighet. Og den gjør gjeldende kirkens rett til å tolke og utlegge den hellige Skrift. På begge disse punkter støter katolisismen nå på nytt sammen med protestantismens helt avvikende syn på Skrift og autoritet.

Men om vi således kan forstå protestantenes indignasjon, så kan vi ikke gå med på at den er berettiget. Hvem er det nemlig som protesterer? Er det den katolske kirke som protesterer mot protestantismen? Slik kan det se ut. Men det er jo å sette det faktisk historiske forhold på hodet. Det er protestantismen som siden riksdagen i Speyer i 1529 protesterer mot den katolske kirke. Denne protestholdning blir stadig fornyet ved en uvederheftig polemikk, og ved manglende vilje til å sette seg inn i hva den katolske kirke egentlig lærer. (Dogmeproklamasjonen har dessverre gitt oss mange forstemmende eksempler på dette.) Den nye dogmatiske definisjon er ikke rettet mot protestantene. Den er - som vi skal se - slutten på en lang utvikling innenfor katolisismen. Den er et helt katolsk anliggende. At den støter protestantene kommer av deres egen protestholdning til katolisismen. Det er forståelig at det likefram kan virke irriterende at den katolske kirke slik lever og utfolder seg uten å ta hensyn til

protestantismens protest. Men dette er jo ikke noe nytt. Den katolske kirke har forlenget avvist, og måttet avvise, det protestantiske kristendomssyn som uforenlig med den hellige Skrift og den hellige tradisjon. Forskjellen er klar. Kirken må gå sin vei videre gjennom historien, i trygg tillit til sin guddommelige sendelse.

Protestantenes reaksjon mot det nye dogme var ventet på forhånd. Innenfor den katolske kirke stillet man seg derfor spørsmålet om det var opportunt at dette dogme ble proklamert nettopp nå. Det kunne synes som om meget talte for at man ikke for sterkt understreket en side ved katolisismen som - slik det er blitt hevdet - ville utdype kløften mellom protestanter og katolikker. Til dette er det for det første å bemerke at en gammel katolsk tro, som i over et årtusen hvert år er blitt feiret med en høytidelig kirkelig fest, ikke plutselig kan danne en ny kløft. Det er ganske enkelt protestantene som først nå oppdager denne lære. Videre kan det ikke forsvares at kirken av opportunistiske grunner unnlater å definere sin tro. Kirken kan ikke skjule, eller skyve i bakgrunnen, noe punkt av sin lære i håp om å vinne tilhengere. (Jacques Maritain har en gang uttalt: Kirkens mål er ikke å verve tilhengere, som om katolisismen var et menneskelig foretagende, men å tjene den guddommelige sannhet i verden og i sjelene.)

Fordi kirkens kall er å vitne om sannheten kan den aldri gå med på smålige beregninger om det lønner seg eller ikke. Kirkens holdning til spørsmålet om opportuniteten av den nye dogmeerklæring viser nettopp at kirken ikke handler ut fra menneskelige motiver. Som en guddommelig institusjon, som Kristi vitne i verden, handler den ofte anderledes enn vi, menneskelig talt, kunne ventet det. Her tror jeg vi også er ved en vesentlig grunn til protestantenes voldsomme reaksjon. Kirken har på nytt handlet slik som en guddommelig institusjon må handle. Den har på nytt vist at den ikke er et rike av denne verden. Den forkynner sannheten også når den vet at mange ikke liker å høre den, eller forarges over den.

Det er således riktig at denne dogmeerklæring på nytt understreker forskjellen mellom protestantisme og katolisisme. På den ene side har vi protestantismens splittelse i en rekke kirker og sekter, og dens teologiske uklarhet, endog innenfor den ekumeniske bevegelse og Kirkenes verdensråd. På den annen side har vi den katolske kirkes verdensomspennende enhet og dens dogmatiske klarhet og fasthet. Som et banner står kirken løftet mellom folkene i trygg og rolig bevissthet om sitt guddommelige kall. Meget riktig er det blitt framholdt fra protestantisk hold ("Aftenposten") at ved denne dogmeerklæring har "romerkirken i første rekke villet markere sin bestemte fastholden ved en rettlinjet trostradisjon, i en verden som er preget av sterke sjelelige svingninger."

Vi kan forstå at det for protestantene kan føles smertelig på nytt å bli stillet overfor denne kontrast mellom den katolske enhet og den protestantiske splittelse.

Kristi ene kirke er et faktum, ikke en framtidig ønskedrøm. Tindrende klart har Berdiaeff gitt uttrykk for dette med disse ord: "Hvis den ikke alltid har vært til, hvis den ikke kan føre sin opprinnelse

tilbake til Jesus Kristus selv, så betyr det at den aldri vil bli til. Kongresser, forhandlinger, internasjonale sammenkomster kan være vitnesbyrd om en ny ekumenisk ånd blant de kristne, men de kan aldri bli i stand til å skape en kirke som for første gang skulle være fullt ut ekumenisk". Det er med sorg vi katolske kristne konstaterer at våre ikke-katolske brødre ikke synes å ville godta at den ene, synlige kirke faktisk eksisterer. Men enten må de ikke-katolske kristne beslutte seg til å ta alvorlig den katolske kirkes krav på å være Kristi kirke. Eller de må for alltid gi avkall på å gjenopprette den kristne enhet. Man kan nemlig ikke - slik som det er blitt antydnet her hjemme - "avskrive Romerkirken" i det kristne enhetsarbeide. Allerede Lambeth-konferansen i 1920 uttalte at "ingen plan for gjenforening kan sies å oppfylle Guds vilje, som ikke også innbefatter Vest-Europas store latinske kirke". Dette er valget de protestantiske kirker og samfunn på nytt er blitt stillet overfor: Enten gjenforening med den katolske kirke, eller ingen kristen enhet. Noen ekumenisme på kompromissets grunnlag er utenkelig. Den kristne åpenbaring utgjør en helhet. I denne guddommelig gitte helhet kan intet menneske forandre noe, eller velge og vrake. Det er hæresis. Også læren om Maria hører med i denne åpenbaring. I og med at dette understrekes kom sikkert den nye dogmeerklæring i det rette øyeblikk. Det er derfor forståelig at praktisk talt hele det katolske episkopat har uttalt seg for oppportuniteten av at det ble gjort klart og dogmatisk definert at læren om Marias opptagelse i himmelen er gammel katolsk tro, og hører med som et ledd i den kristne åpenbaring. Tilsynelatende er proklamasjonen et slag mot den ekumeniske bevegelse. I virkeligheten er den et tungtveiende innlegg for den sanne ekumenisme, den som vil enheten innenfor sannheten, slik den læres av Kristi ene kirke.

Anm. Den nye dogmeproklamasjon illustrerer ganske konkret det ekumeniske problem her hjemme. Den norske kirke etter reformasjonen gjør rett i å vedbli å feire Marimesse om våren, - Marias budskapsdag. Men den har urett i ikke å feire Marimesse om høsten - Marias opptagelsesfest slik som den norske kirke før reformasjonen gjorde det. Ved å ta avstand fra dette, som fra mange andre ledd i den katolske tro, står den norske kirke i dag i prinsipiell opposisjon til den norske kirke i middelalderen. Den kan derfor ikke gjøre krav på å være den norske folks kirke og arvtager etter kirken i middelalderen uten å komme i et indre motsetningsforhold til sin egen fortid. For det er bare ved å øve vold mot historien at man kan komme vekk fra at den norske folks kirke inntil 1537 var en gren på det romersk-katolske kirketre. Det er dette brudd som er det ulegte sår i Norges historie.

Da Arne Garborg etter mange år igjen sto foran Stavangerdomen, dette "storfagre Byggverke der sjølve Steinen hev vorti Aand", så han klart for seg dette bruddet med kirken "fraa Sigurds eller Olavs Tid. Aa, all denne Framanddomen! Alt broti, sundrivi, sundhavg; alt Samanheng burte. Det er Tid mot Tid og Brot mot Brot og framandt mot heimslegt alt fort; me norske vert liksom meir og meir bygde ut or Lande." (Knudaheibrev).

Det ekumeniske problem i Norge er å finne igjen tradisjonen i vår historie, nåets sammenheng med fortiden.

II.

Ved denne dogmatiske definisjon har paven gjort bruk av sin ufeilbare læremyndighet. Han har uttalt seg "ex cathedra" om et spørsmål som angår den kristne tro. (Vi skal senere komme tilbake til at det ikke i første rekke er et historisk, men et dogmatisk spørsmål som er blitt avgjort.) Vi kan ikke her ta opp i hele sin bredde spørsmålet om pavens ufeilbarhet. Men noe må vi si om det, fordi i angrepene på det nye dogme går det stadig igjen at det er åndstyranni fra pavens side nå å gjøre spørsmålet om Marias skjebne etter døden til en salighetssak.

For oss katolikker er det ikke spørsmål om å tro på dette eller hint dogme. Spørsmålet for oss er å tro uavkortet, uten noe vilkårlig valg, på den kristne åpenbaring. Når paven erklærer at noe hører med til denne åpenbaring, så består ikke vanskeligheten i å tro det. Vanskeligheten ville bestå i ikke å tro det. For da måtte vi tro at paven tok feil. En slik tvil på pavens ufeilbarhet er ensbetydende med å gi avkall på hele den katolske tro. Vår tro på den kristne åpenbaring er nemlig nøye knyttet til troen på pavens rett og myndighet til å tolke denne åpenbaring. Derfor må det nye dogme ses på bakgrunn av pavens læremyndighet.

En katolikk ser på pavens myndighet som et uttrykk for Guds omsorg for menneskeheten. Når det gjelder troen på de åpenbarte sannheter har Gud ikke overlatt oss til oss selv, eller til feilende menneskelige autoriteter. Intet menneske er av seg selv kompetent til med myndighet å uttale seg om den kristne åpenbarings innhold og mening. Ikke desto mindre er det stadig en rekke mennesker som tillegger seg en slik læremyndighet. Arne Garborg sier et sted at "Skilnaden millom den katolske Kyrkja og den lutherske Rikskyrkja er ikkje den, at den katolske hev ein Pave og den lutherske er pavelaus; Skilnaden er, at den katolske hev ein Pave, men den lutherske Rikskyrkja mange." En av de store lærerskikkelser i den norske statskirke i det 19. århundre var Gisle Johnson. I det 20. århundre har det vært Ole Hallesby. Men ved siden av dem har prester og predikanter i kirker og bedehus forkynt for det norske folk hvordan den sanne lutherske tro er å forstå. Men samtidig er disse prester og predikanter innbyrdes uenige om den sannhet de anser seg kallet til å forkynne. Den meget forstemmende og avslørende kirkestrid i tyve-årene er nå forstummet. Men ennå får vordende prester i den samme kirke sin utdannelse ved to forskjellige teologiske fakulteter og ennå kan de ikke én gang møtes i en felles forberedelse til sin gjerning som sjelesørgere og forkynnere. Resultatet av en slik usikkerhet er en stadig større mangel på respekt for statskirkens læremessige myndighet. All form for autoritetstro er kommet i miskreditt. Det er da også forståelig at den katolske kirkes autoritet blir sett på som en uhyrlighet. Men før man forstår den fundamentale forskjell mellom den katolske og den lutherske kirkes autoritet er man -Lite av stand til å forstå katolisismen. Forskjellen ligger ikke i at den katolske er så meget fastere og kompromissløs. Forskjellen er den som består i forskjellen mellom en menneskelig og en guddommelig autoritet. Et menneskes autoritet over et annet menneske i trosspørsmål er åndstyranni. Guds autoritet over et menneske er frihet. Den menneskelige intelligens skaper kan ikke øve vold mot denne intelligens. Han kan bare veilede og opplyse den. Hele spørsmålet blir da om der i det hele tatt i denne verden gis en slik frigjørende og veiledende autoritet.

Enhver katolikk svarer bekreftende. Her er det av den mest avgjørende betydning å være klar over at dette svar ikke er en trossak, men en intellektuell overbevisning. En katolikk anser det for uredelig å tro før man er overbevist om at det er fornuftig å tro. Den franske teolog A. Gardeil sier endog at man begår en "blind og umoralsk handling" hvis man tror uten først å ha forvissnet seg om at det foreligger objektive og rasjonelle grunner for å tro.

Ethvert ledd i den kristne tro er i siste instans avhengig av spørsmålet om hvem Kristus var. Det gjelder også troen på pavens læremyndighet. Om det som angår Kristi liv og person er det å si at det ligger åpent i historiens dagslys. Problemstillingen er her ganske enkelt den: Enten representerer han

Guds åpenbaring og avgjørende inngrep i historien, eller vi må gi avkall på enhver rimelig og fornuftig forklaring på hvem han var. Studiet av Jesus-forskningens historie fra Strauss til Harnack og Loisy er her i aller høyeste grad lærerik. Enhver forklaring er blitt avløst av den motsatte forklaring. Overfor dette vev av motsigelser går den kristne tro helt enkelt ut på at Kristus var den han gav seg ut for å være. Vi bortforklarer ikke de historiske kjensgjerninger om ham. Vi godtar dem fordi vi ikke finner noen tvingende rasjonell grunn til å forkaste dem. Men dette er ikke nok til å motivere vår tro på ham som Guds Sønn. Vår tro er ikke bare en historisk konklusjon. Den er vår personlighets totalreaksjon overfor Guds tale til oss. Den er svar på Guds tiltale. Men den er ikke et blindt svar. Også fornuften har sin del i troen. Den betyr ikke fornuftens abdikasjon, men dens opphøyelse til det plan der den menneskelige ånd finner sin fullendelse. Både fornuften og viljen tar i mot Kristi vitnesbyrd om seg selv som Guds Sønn og menneskehetens Frelser. I denne tro finner vår personlighet den hvile som frigjør og fornyer vårt sinn.

Av denne tro på Kristus følger også troen på hans verk. Kristi verk var å grunnlegge kirken. "Allt vad Jesus går og sågar syftar mot detta mål: hans ecklesia. Det är därför fullt berättigat att kalla Jesu gärning kyrkogrundande" skriver den protestantiske teolog Anton Fridrichsen. Men i og med at vi tror på kirken som Kristi verk kan vi ikke se på den som en blott og bar menneskelig institusjon. For fremdeles å sitere Fridrichsen: "Kyrkans liv och dess ordning, dess ämbete, gudstjänst och sakrament, är följaktigen icke mänskliga ordningar utan är inneslutna i Guds frälsningsvilja och får sin karaktär därav." Fordi kirken således er et uttrykk for Guds frelsesvilje blir kirkens historie Guds historiske åpenbaring i menneskeslekten. I og gjennom kirken virker Gud menneskenes frelse. Men da kan ikke kirken føre menneskene på avveier. Den kan ikke begynne som Kristi verk og ende som gudsbepotter. For ikke så få protestanter ser det imidlertid ut til at det er slik kirkens historie fortøner seg. Fra den katolske kirkes første tre århundrer har den lutherske kirke i Norge overtatt tre bekjennesskrifter som sine egne forpliktende kirkelige symboler. Men når den katolske kirke i dag høytidelig føyer et nytt ledd til sin bekjennelse så stemples dette som "menneskedyrkelse, for ikke å si likefram blasfemi, helt på linje med et annet menneskepåfunn, nemlig dogmet om at paven selv er ufeilbarlig når han taler ex cathedra."

Her er vi ved det springende punkt. Hvis kirken er Kristi verk, så kan dens lære i dag ikke være blasfemi. Tvert om må den person i kirken hvis embetsmessige oppgave er å formulere kirkens lære, kunne regne med å være beskyttet mot feiltolkninger av denne lære. Uten en slik garanti ville kirken, som enhver annen menneskelig institusjon, være utsatt for utglidning. Men i og med at kirken ikke er en blott og bar menneskelig ordning, men er Kristi verk, så må den ha et slikt ufeilbart læreembete. Menneskepåfunn, sier protestantene. Kristi gave til sin kirke, tror vi katolske kristne, uttrykkelig uttalt i hans ord til Peter: Du er klippen, og på denne klippe vil jeg bygge min kirke. Hva du binder på jorden skal være bundet i himmelen, og hva du løser på jorden skal være løst i himmelen. (Cfr. Mat. 16, 18).

Alene hvis vi ser på pavens autoritet i et slikt perspektiv blir den antagelig. Da står den for oss som et uttrykk for Guds omsorg for menneskeheten. Den er ikke en vilkårlig menneskelig autoritet som vi blindt underkaster oss. Det er klart at det for protestantene er vanskelig å tilegne seg denne tankegang. Og dog har også protestantene, som allerede nevnt, sine lærere og religiøse autoriteter. Men hvor stor

innflytelse enn en Gisle Johnson og en Ole Hallesby har hatt over sine tilhengere, så bærer dog deres autoritet preg av menneskelig begrensning og feilbarhet.

Det har vært nødvendig å peke på denne forskjell i synet på den kirkelige læremyndighet i den katolske kirke og i de protestantiske samfunn. Den protestantiske og den katolske autoritetstro er to vidt forskjellige ting. Den første har ingen annen garanti og forpliktelse enn den som følger med forkynnerens personlighet. Den siste er en upersonlig autoritet knyttet til et embete i kirken. I det første tilfelle underkaster man seg en menneskelig veiledning. I det siste tilfelle underkaster man seg en guddommelig ordning. Den første er feilbar. Den siste må etter sitt vesen som guddommelig ordning være ufeilbar.

Det er på denne bakgrunn vi må se det faktum at den katolske kristenhet ikke har noen vanskelighet med å godta den kirkelige læremyndighets avgjørelse om Marias opptagelse i himmelen. Vi kan ikke plutselig holde opp å tro på Guds omsorg for menneskeheten. Hvis han før har talt "mange ganger og på mange måter gjennom profetene", og så til sist talt til oss "gjennom Sønnen" (Cfr. Heb. 1, 1), så tror vi også at Sønnen vedblir å tale til oss gjennom sin kirke. Til apostlene gav han denne fullmakt: "Likesom Faderen har sendt meg, så sender også jeg dere." Og nettopp slik oppfattet Paulus sitt "forliks-embete", når han sier: "Vi er derfor sendebud istedenfor Kristus, som om Gud selv gav formaning gjennom oss." (2 Kor. 5, 19-20). Vanskeligheten består derfor ikke i å godta det kirken lærer. Vanskeligheten er å forstå at man kan tro på Kristus, og samtidig forkaste en så fundamental ordning i kirken som det ufeilbare læreembete. For oss katolikker strider en slik forkastelse både mot fornuften og mot den kristne bevissthet. Vi kan ikke tro at det siste resultat av Guds ledelse av menneskeheten er at han nå har overlatt den til en kirke som fører den vill ved å gjøre menneskelærdommer til forpliktende trossannheter. Kristi løfte står fast: "Lær alle folk. Og se, jeg er med dere alle dager helt til verdens ende."

III.

Den katolske kirke har altså gjennom en autoritativ læreavgjørelse for alle tider slått fast at læren om Marlas opptagelse i himmelen hører med til den kristne åpenbaring. Det dreier seg altså ikke om en ny åpenbaring. Åpenbaringen er én gang for alle avsluttet med Kristus og apostlene. Men kirken kan - gjennom sitt læreembete - tolke og nærmere definere innholdet av denne åpenbaring. Her støter vi straks på en forskjell mellom protestantisme og katolisisme i synet på selve åpenbaringen. Det blir stadig innvendt mot det nye dogme at det ikke har noen hjemmel i den hellige Skrift. Innvendingen bunner i det protestantiske syn på åpenbaringen som identisk med det skrevne Guds ord. For protestantene er Guds ord først og fremst en bok Bibelen. For katolsk bevissthet er åpenbaringen noe mer enn en bok. Den er Kristus selv, Ordet som er blitt kjød. Kristus har ikke overlatt oss et eneste skrevet ord. Han har heller ikke gitt sine apostler noe oppdrag om å skrive det han forkynte. Noen få av apostlene og deres medarbeidere har gitt oss skriftlige beretninger om det Jesus "virket og lærte". Det Nye Testamente ser vi således som den skrevne del av åpenbaringen. Det inneholder følgelig ikke

alt. Det står uttrykkelig i Johannesevangeliet: "Det er også mange andre ting som Jesus har gjort, og skulle de skrives hver enkelt, mener jeg at enn ikke hele verden kunne romme de bøker som da måtte skrives." At et punkt i den kristne åpenbaring ikke "står i bibelen" har følgelig ikke samme vekt for katolikker som for protestanter. Den katolske tro er ikke grunnetalene på det skrevne Guds ord. Den er grunnet på hele Guds åpenbaring, slik den både muntlig og skriftlig lever i Guds kirke, og læres og tolkes av den.

Vi skal nå gå over til å se hvordan kirken ut fra åpenbaringen det vil altså si ut fra den Hellige Skrift og den kirkelige overlevering begrunner sin lære om Jomfru Maria.

For flertallet av protestantiske kristne tar den katolske kirkes forkynnelse og tolkning av åpenbaringen seg ut som en forvanskning i strid med Guds ord. Etter deres oppfatning blir Kristi guddommelige person og gjerning skjøvet i bakgrunnen av menneskelige utvekster. Således har den katolske kirke ved siden av Kristus opphøyet en rekke mennesker til helgener som den tildeler en midlerrolle i forløsningen. Over dem alle står Jomfru Maria som "medforløserinne". Når den kirkelige læremyndighet nå har erklært Maria for legemlig opptatt i himmelen, ser protestantiske kristne i dette en ny bekræftelse på at Kristus ikke er det sentrale i katolisismen.

For oss katolikker forholder saken seg helt motsatt. Det er nettopp Kristi sentrale plass i den katolske tro som, er nøkkelen til forståelsen av Mariavyrnaden.

Den store og framtrede plass hun inntar i katolsk tro og fromhetsliv skyldes hennes enestående forbindelse med vår Herre og Frelser. Det hun er for oss er hun ene og alene i kraft av det han er for oss. Er han Guds evige Sønn, så er hun Guds mor. Men da er hun også vår mor, siden vi er "Guds barn og Kristi medarvinger". (Rom. 8,17). Marias verdighet står i et direkte forhold til Kristi verdighet som Guds Sønn, og vår medverdighet som Guds barn i og ved ham. Også for den protestantiske kristendom i Norge gjelder det at dens styrke har vært en kompromissløs og fast tro på Kristi guddom. Mot denne tro måtte den liberale teologi gi tapt. Bibelens Kristus, den korsfestede og oppstandne Kyrios, er inntil i dag forblitt den faste grunn som oppriktige protestantiske kristne lever og dør på. Men det tragiske er at det er denne grunn man også tar feste i mot katolisismens Mariadyrkelse. Men det faktiske forhold er jo at det er en likeså fast og kompromissløs tro på Kristus, Gud-mennesket, som er forklaringen på at Jomfru Maria inntar en så framtrede plass i katolsk fromhetsliv. Det er ærefrykten for Gud, åpenbart i menneskelig skikkelse som får oss til å ære henne som ble utvalgt til å formidle denne åpenbaring. Uten å bli kjød kunne Ordet ikke bli midler mellom Gud og menneskene. Men det er ved Jomfru Maria at Ordet er blitt kjød og har bodd blant oss. Så sant som Kristi menneskelige legeme har medvirket til vår forløsning, så sant har også hun som gav ham dette legeme medvirket. Maria er "medforløserinne" fordi Kristus, hennes sønn, er vår forløser. For oss katolikker står det derfor slik at vi forneker noe av Kristi guddom hvis vi forneker noe av Marias verdighet. Fordi den hyllest vi viser henne skyldes hennes guddommelige Sønn, ærer vi Sønnen ved å ære moren. Her er vi ved en bestemmende faktor i Marias betydning i katolsk tro og fromhetsliv: Mariavyrnaden bidrar mektig til å grunnfeste og bevare troen på Kristi guddom. Det er jo alene fordi hun

er Guds mor at vi i det hele har lov til å ære henne. Derfor tar den ære vi viser henne ikke vekk noe av Kristi ære, men understreker og forøker den.

Anm. Sigrid Undset sier et sted om Maria-dyrkelsen at hun alltid har syntes at den falt av seg selv. Begrunnelsen er den samme som vi hal, framholdt ovenfor: "Hvis noen tror at Gud har frelst oss ved å ta på sig vårt kjøtt og blod, så må de omfatte henne i hvis morsliv Han bygget sin menneskekropp med følelser som ikke ligner menneskers følelser for noe annet menneske - en særegen dyp ærefrykt, ømhet, medfølelse med hennes jordelivs ufattelige vanskeligheter, medglede med hennes ubegripelige plass i Guds rike - for er det sant at Marias sønn er både sann Gud og sant menneske, så er sønnen sønn og moren mor i all evighet, enda Han er skaperen og hun Hans skapning."

("De søkte de gamle stier -", s. 95.)

IV.

Så langt burde også protestantiske kristne kunne~ forstå det katolske syn på Jomfru Maria. De burde kunne innrømme henne en æresplass i Guds rike siden hun fikk den enestående nåde å føde Guds Sønn til verden. Og det finnes også dem som gjør det. Men der protestantiske kristne ikke lenger kan følge oss er når vi ikke bare ærer henne, men også ber til henne. Alene Gud, hevdes der, kan være gjenstand for bønn. Å be til et menneske er å gå Guds majestet for nær. Derved utviskes skillelinjene mellom det guddommelige og det menneskelige. Og dette er, hevdes det videre, nettopp katolisismens store fare. Den katolske kirke er, sier man oss, stadig utsatt for den fare å gi det menneskelige for stor plass i forløsningen. Den tilkjenner således menneskets gjerninger en viss verdi i den kristnes liv. Ved siden av Kristi fortjenester lar den også helgeners fortjenester komme de troende til gode. Ikke minst tildeler den Maria rollen som medforløser, til hvem de kristne tar sin tilflukt med bønn og påkallelse.

Det er ikke her stedet til en nærmere imøtegåelse av disse stadig gjentatte innvendinger mot katolisismen. Vi må her nøye oss med å antyde hvorfor Maria-vyrnaden også må innebære retten til å henvende oss i bønn til Guds mor.

For det første er det forskjell på å be til og å tilbe. Gud alene kan være gjenstand for vår tilbedelse. Det er manglende forståelse av dette som gjør at så mange protestanter tar anstøt av den katolske Mariadyrkelse. De tror at dyrkelse også i dette tilfelle innbefatter tilbedelse. Men tilbedelse betyr den ærefryktpregede erkjennelse av vårt vesens totale og radikale avhengighet av Gud som Skaper og Herre. En slik holdning overfor Maria er en psykologisk umulighet. Marias eget vesen er jo nettopp preget av at hun er en skapning som står i det samme ydmyke avhengighetsforhold til Gud som enhver annen blott og bar skapning.

Her pleier den protestantiske polemikk å innvende at vel er dette kirkens lære, men noe annet er praksis i katolsk folkefromhet. Dette er et smålig argument. Alt, også det edleste og mest opphøyete, kan forvanskes og misbrukes. Ganske sikkert forekommer det overdrivelser i Mariadyrkelsen. Men de

må stilles på linje med de overdrevne lovprisninger som en ung mor hvisker til sitt barn, eller som en forelsket ung mann skriver til sin utkårede. Fra slike "guddommeliggjørelser" å tale om tilbedelse er helt grepet ut av luften. Noen tilbedelse av Maria forekommer ikke. Rent instinktivt føler og forstår den enfoldigste katolikk at det forbyr seg selv. Derimot er der intet i veien for at vi kan be henne, som enhver annen skapning, om å gå i forbønn for oss. I den hellige Skrift har vi en rekke eksempler på anmodning om forbønn. Når således mennesker her på jorden kan stå hverandre bi i gjensidig forbønn, så gjelder dette også menneskene hinsides. Det er troen på de helliges samfunn som gir oss denne rett til også å ta de henfarnе kristne med i vårt bønneliv. Vi tror at vi kan følge våre avdøde kjære med bønner, og vi tror at de hellige i himmelen følger oss med sine forbønner. Det var et utslag av et sunt religiøst instinkt som fikk Petter Moen i sin fengselscelle til å utrope: "Mor, be for meg i din himmel." De salige vedblir å elske oss som ennå lever her på jorden. Derfor tror vi at de gleder seg over at vi stoler på deres forbønn og legger fram for dem våre anliggender. Dette er ingen mistillit til Gud. I barnslig tillit henvender vi oss direkte til vår himmelske Far. Men ofte har vi mistillit til oss selv. Våre bønner blir så lett selviske. Da er det godt å vite at andre ber for oss, både her og hinsides. Slik vet vi oss ombølget av en forbedende kjærlighet som ikke kjenner noe skille mellom himmel og jord.

Ikke minst er det godt å vite at vi omfattes av Guds mors forbedende kjærlighet og omsorg. Denne omsorg gjaldt først Jesus selv. Ingen mor har kjærligere pleiet sitt barn enn Maria har pleiet Jesus, Guds Sønn. Med hvilken moderlig omhu har hun ikke sett ham vokse og utvikle seg i hjemmet i Nasaret. Så kom den dag da hennes sønn var blitt en voksen mann, rede til å begynne sin gjerning. Fra da av trer Maria i bakgrunnen. Mén vi møter henne igjen ved de avgjørende begivenheter i Jesu liv. På hennes forbønn virker han sitt første mirakel i Kana. Og hun står under Jesu kors da han ved sin offerdød fullbyrder verdens frelse.

Når hun så intimt har vært knyttet til Jesu liv og frelsergjerning, så tror vi at hun nå like intimt er knyttet til kirkens liv og til Kristi gjerning i den. Som hun var Jesu mor, er hun også kirkens mor. Som hun bar omsorg for Jesu jordiske legeme, slik bærer hun nå omsorg for Kristi mystiske legeme, kirken. På grunn av den organiske enhet som eksisterer mellom Jesus og hans disipler, mellom hode og lemmer, er Kristi mor alle troendes mor. Bedre enn noen annen forstår hun hva Guds barn trenger for deres åndelige liv. Hennes bønn er alltid en bønn etter Guds hjerte. Derfor har vi så stor tillit til hennes forbønn.

Det er med beklagelse vi konstaterer at for protestantiske kristne har en slik forbønn og omsorg for deres åndelige vel ingen betydning. De anerkjenner ikke Jesu mor som deres åndelige mor, og påkaller aldri hennes hjelp. Derved mener de at de bedre forsvarer Guds majestet og hellighet enn vi katolske kristne gjør. De er engstelige for å gi et menneske en ære som de mener alene tilkommer Gud.

Den katolske kirke derimot ser ingen motsetning mellom Guds og Marias ære. Den vyrndnad vi viser Guds mor er ensbetydende med en æresbevisning til Gud selv. Har Gud selv verdiget å gi henne en så intim del i menneskevordelsen at hun med rette kalles og er Guds mor, så er hun dermed også alle

troendes mor og verdig deres lov og pris. Og har Jesus selv ved bryllupet i Kana ikke forsmådd å ta hensyn til hennes forbønn, så tror vi at han også i dag hører på henne når hun i himmelen taler sine åndelige barns sak.

Denne motsetning mellom det protestantiske og det katolske syn på Marias betydning i den kristnes liv er et nytt og sørgelig uttrykk for kirkesplittelsens tragedie. Omsorgen for Guds ære får kristne brødre til å stå mot hverandre i gjensidig anklage for misforståelser og forvanskning av evangeliets sanne innhold.

V.

Det katolske syn på Jomfru Maria er således i alle enkeltheter dominert av respekten for Guds majestet. Vi bøyer oss i ærbødighet for en skapning som Gud selv har valgt til å formidle Ordets menneskevordelse. Vi finner det helt naturlig at Maria som Guds redskap er blitt prydet med både naturlige og overnaturlige gaver. Skriften selv bekrefter dette når den lar engelen Gabriel si til henne: "Hill deg, full av nåde. Herren er med deg; velsignet er du blant kvinnene." (Luk. 1, 28) Av dette skriftsted utleder den katolske kirke Marias prerogativer. Vi skal her bare omtale to av de overnaturlige gaver som Gud har gitt Maria del i, nemlig hennes uplettede unnfangelse og hennes opptagelse i himmelen. Disse to mysterier hører sammen, og er i virkeligheten to sider ved én og samme sak.

A. Marias uplettede unnfangelse.

Ordet "full av nåde" utelukker etter katolsk oppfatning nådens motsetning, synden. For katolsk bevissthet står det som fullstendig uforenlig med Guds opphøyede og hellige majestet at Sønnens mor noensinne har vært en syndens tjener. "Hver den som gjør synd, er syndens trell," sier Jesus (Joh. 8, 34). Katolske kristne føler det som en krenkelse av Guds ære at Jomfru Maria ved selv å begå den minste synd har ligget under for syndens herredømme og vært dens trell. Den Helliges mor måtte selv være helt ren og hellig, helt "full av nåde".

Her støter den kristne bevissthet på en vanskelighet. Alle mennesker har - ifølge skriftens ord - syndet og fattes Guds ære. (Rom. 3, 23). Ja, det finnes ikke én rettferdig, enn ikke én, understreker den hellige Skrift. Det er dette skriftord som fikk selv en Thomas Aquinas til å mene at også Jomfru Maria har hatt del i menneskehetens felles syndige arv. Han delte den vanlige katolske oppfatning at Guds mor aldri hadde begått noen personlig synd. Men han hadde vanskelig for å forstå at ikke også hun, som alle Adams etterkommere, hadde fått del i arvesyndens plett - som han så trodde hun straks etter sin unnfangelse ble reddet fra.

Thomas Aquinas trodde betingelsesløst på Kristi kirkes rett til å tolke den hellige Skrift. Men på hans tid hadde kirken ennå ikke avgjort noe i spørsmålet om Marlas forhold til arvesynden. Det skjedde først i 1854. Da erklærte den at ordet "full av nåde" også utelukker delaktighet i arvesynden. Men det betyr ikke at ikke også Maria er blitt frelst fra synden. I overensstemmelse med den hellige Skrift lærte kirken at det ikke gis én rettferdig som ikke har fått del i frelsen ved Jesus Kristus. Men for Marlas vedkommende betyr det at hun er blitt frelst endog fra å få del i Adams syndige arv. Fra selve unnfangelsens første øyeblikk er hun - ved en særlig nådegave, og i kraft av Kristi forsoningsdød - blitt bevart fra Satans og syndens herredømme. Det er dette som innebæres i læren om Maria Immaculata - den uplettede unnfangne. Marias uplettede unnfangelse er likesom en dåp på forhånd.

B. Marias opptagelse i himmelen.

Den hellige Skrift lærer at døden er kommet inn i verden som følge av synden. Apostelen Paulus uttrykker det slik: "Likesom synden kom inn i verden ved ett menneske, og døden ved synden, og døden således trengte igjennom til alle mennesker, fordi de syndet alle." (Rom. 5, 20) Videre sier han at "syndens lønn er døden". (Rom. 6, 23)

Ved sin død og oppstandelse vant Jesus Kristus seier over synden og døden. "Døden er oppslukt til seier. Død, hvor er din seier? Død, hvor er din brodd?" spør apostelen Paulus i sitt første Korinterbrev, (15, 55). Den seier Jesus vant, vant han ikke for seg selv, men for oss. Den kristnes kall består derfor i å likedannes med Kristus: "Likesom Kristus ble oppreist fra de døde ved Faderens herlighet, så skal også vi vandre i et nytt levnet. For er vi blitt forenet med ham i likheten med hans død, så skal vi også bli det ved likheten med hans oppstandelse", leser vi i Romerbrevet (6, 4). Denne tro på likheten med Kristi oppstandelse ved et nytt overnaturlig liv, innebærer også håpet om vårt legemes oppstandelse. Denne tro på "kjødets oppstandelse" hører med i den kristne trosbekjennelse. På dette punkt er det ingen uenighet mellom de kristne konfesjoner. Derimot kan protestantene ikke gå med på at denne oppstandelse for Marias vedkommende allerede er en fullbyrdet kjensgjerning. Etter deres syn på åpenbaringen skal hun først oppstå sammen med alle mennesker ved tidenes ende.

Den katolske tro på at Marias oppstandelse og hennes legemes gjenforening med sjelen ikke vil skje først ved tidenes ende, men allerede er skjedd, har atter som sin dypeste grunn hensynet til Guds ære og hellighet. Det var Guds ære og hellighet som krevet at Guds Sønnns mor ble bevart fra syndens urenheter. Men da krever også Guds ære at Marias hellige legeme ikke skulle få del i "syndens lønn" som er dødens oppløsning og tilintetgjørelse. Paulus anvender salmistsens ord "Du skal ikke la din Hellige se forråttelse" om Kristus og hans oppstandelse fra de døde. Det er kirkens tro at Maria i den grad er blitt likedannet med sin guddommelige sønn at hun etter sin død ble oppvakt til livet, og at også hennes hellige og rene legeme ble bevart fra forråttelse. Det er denne gamle kristne tro som nå høytidelig er blitt stadfestet ved en dogmatisk læreuttalelse. Den pålegger oss ikke noe nytt å tro. Den bare stadfester at det vi har trodd virkelig hører med til den kristne åpenbarings innhold. Det er en fullstendig misforståelse å tro at paven i det hele tatt kan lære noe nytt. Han kan bare dogmatisk formulere og nøyaktig definere det som er kirkens tro.

Som vi altså tror på Marias uplettede unnfangelse som en dåp på forhånd, slik tror vi på hennes opptagelse i himmelen som en herliggjørelse på forhånd. For katolske kristne er det ganske ufattelig at denne tro på noen måte forringer verdien av Kristi oppstandelse og himmelfart, eller rokker ved den enestående stilling han inntar. Kristi særstilling kommer jo også klart fram når vi tar i betraktning den store forskjell det er mellom Kristi himmelfart og Marias opptagelse i himmelen. Kristus er ved egen guddommelig kraft fart opp til himmelen. Det er ved den samme guddommelige kraft han har tatt sin mor opp til himmelen. I alt det Gud har gjort for Maria ser vi således en forherligelse av Kristus og nye bevis på hans storhet. Den nye læreavgjørelse løfter vårt blikk fra denne tårenes dal opp til ham som er alt i alle, og som kroner sin skapning med evig herlighet. I denne herlighet er Kristus ett med Faderen, mens Maria er skapningens krone og himmelens dronning.

VI.

Så langt fra at den katolske lære om Marias prerogativer strider mot den hellige Skrift blir den således tvert om utledet av den. Det er riktig at kirkens lære om Maria ikke direkte "står i Bibelen". Men den inneholdes i den. Også her gjelder det at "bokstaven slår i hjel, men ånden gjør levende". Det er meget som ikke bokstavelig står skrevet i den hellige Skrift. Således står ikke dogmet om treenigheten, én Gud i tre personer, uttrykkelig i den hellige Skrift, men den inneholdes i den. Leser vi derfor Bibelen i den rette ånd, så finner vi i den skjulte rikdommer. Det er det kirken - veiledet av Ånden - gjør når den ikke skiller Jesus fra Maria, men ser hennes storhet på bakgrunn av hans guddom. Inspirert av den hellige Ånd utroper da også Maria med profetisk klarsyn: "Se, fra nå av skal alle slekter prise meg salig. For stort er det den Mektige har gjort mot meg, og hellig er hans navn." (Luk. 1, 48). Det er i den katolske kirke at denne bibelske profeti er gått i oppfyllelse. Likevel hevder protestantene at de er mere i overensstemmelse med den hellige Skrift når de nekter alt det store som er skjedd med Jesu Kristi mor, og lar kristenhetens gamle lovprisning av henne forstumme innen sine rekker.

Protestantene mener å stå på bibelsk grunn i sin fordømmelse av den plass Jomfru Maria inntar i katolsk trosliv. De hevder også å være i overensstemmelse ikke bare med Skriften, men også med den historiske overlevering, når de tar avstand fra dogmet om Marias opptagelse i himmelen. Skjønt de ellers legger liten vekt på den kirkelige overlevering, gjør de i dette tilfelle et argument av de første århundrers taushet om denne lære.

Det er et faktum at vi i løpet av de første fem århundrer praktisk talt er uten noe historisk vitnesbyrd om troen på Marias legemlige opptagelse i himmelen. Ut fra denne kjensgjerning trekker mange ikke-katolikker den konklusjon at oldtidens kristne og kirkefedrene ikke har trodd på en lære som nå blir gjort til en salighetssak i den katolske kirke.

Til dette er det først å bemerke at om det ikke finnes skriftlige vitnesbyrd for denne tro, så finnes det heller ikke vitnesbyrd imot. Skal man først gjøre bruk av tausheten som et argument, så kan man også

peke på at man ikke kjenner noe til hvor Maria skulle ligge begravet. Vi har i disse dager fått bekreftet tradisjonen om Peters grav. Men om Marias grav er tradisjonen taus. Dernest kommer vi sikkert sannheten nærmest ved å gå ut fra at spørsmålet om Marias skjebne etter døden ikke i den grad har vært aktuelt for den kristne bevissthet i de første århundrer av kirkens historie at det har etterlatt seg skriftlige vitnesbyrd. Vi har noen legendariske beretninger, men de er uten historisk verdi. Det som i de første århundrer opptok kirkefødrenes skrifter, var Kristi person. I hvilket forhold sto han til Faderen? I hvilken forstand var han menneske? Det er slike spørsmål som preger oldkirkens refleksjoner over innholdet av den kristne åpenbaring. Først når Sønnens forhold til Faderen var klarlagt og definert, meldte spørsmålet seg om morens forhold til sin guddommelige sønn. Det var på kirkemøtet i Efesus (431) at Maria fikk den benevnelse hun siden har hatt i kristenheten, theotokos, Guds mor. Men det betyr ikke at man ikke før denne læreavgjørelse hadde trodd på henne som Guds mor. Meget tidlig har vi vitnesbyrd om den store plass Jesu mor inntok i den kristne bevissthet. Hun omtales som den nye Eva som gjør godt igjen det den første Eva hadde ødelagt. Etter hvert som så mysteriet om Jesu guddommelige person kom til å stå klarere for de kristne, ble det også klarere at Maria var mor til en guddommelig person. Troen på Maria som Guds mor lå innesluttet i troen på Maria som Jesu mor. Vi er således vitne til en vekst i den kristne erkjennelse. Alle kristne tror fra første stund på den kristne åpenbaring. Men det er først for senere tiders kristne at innholdet av denne åpenbaring utfolder seg klarere for den kristne bevissthet. Da Filip døpte høvedsmannen fra Etiopia framsa denne følgende korte trosbekjennelse: "Jeg tror at Jesus Kristus er Guds Sønn." (Ap. gj. 8, 37). Høvedsmannen hadde ingen anelse om innholdet av det nikenske og det athanasianske symbol (som også er bekjennesskrifter i den lutherske kirke). Og dog inneholder disse symboler intet som ikke kan føres tilbake til denne første kristne trosbekjennelse. Troen er nemlig ikke først og fremst tro på bestemte læresetninger. Tro er først og fremst tro på den guddommelige åpenbaring i Kristus. Læresetningene - dogmene - gir en nærmere presisering av åpenbaringens innhold og rette forståelse. Alle tiders kristne tror således på den kristne åpenbaring. Men ikke alle tiders kristne har den samme innsikt i hva åpenbaringen innebærer. Det er slik vi må forstå at de første århundres kristne ikke synes å ha hatt noen klar erkjennelse av at Marias legeme kort etter døden er blitt opptatt i himmelen. I alle fall mangler vi - som sagt skriftlige vitnesbyrd om en slik tro. Men indirekte har de trodd på denne lære i og med at de har trodd på åpenbaringen. Litt etter litt har så også denne side av det kristne trosinnhold gjort seg gjeldende for den kristne troserkjennelse. Her er det da av stor viktighet at vi i de første århundrer ikke har noen vitnesbyrd imot en slik tro. Når tiden ble moden kunne den derfor folde seg ut som en naturlig konsekvens av den opprinnelige kristne tro. Allerede før det 5. århundre eksisterer der en Mariafest den 15. august. I det 6. og 7. århundre møter vi så de første sikre skriftlige vitnesbyrd om den tro som lå til grunn for denne kirkelige høytid. Således skriver Gregorius fra Tours henimot slutten av det 6. århundre at Herren har ført Marias hellige legeme til himmelen, der det gjenforenet med sjelen har fått del i den evige herlighet. Spørsmålet kom nå mer og mer i forgrunnen. Men nå møter vi også en viss motstand. Det er de apokryfe skrifter som skaper vanskeligheter. Det ble med rette hevdet at på dem kunne man ikke bygge noe sikkert om Marias skjebne etter døden. En del kirkelige forfattere, som Odilon fra Cluny, Yves fra Chartres og andre, påberopte seg også et brev fra kirkefaderen Hieronymus, som nektet troen på Marias legemlige oppstandelse. Men dette brev var et falskneri, som ikke skrev seg fra Hieronymus. I det 13. århundre forsvinner enhver opposisjon. I dag er denne tro hele den katolske kristenhets faste overbevisning. Enhver skygge av tvil vil nå for alltid være umuliggjort siden kirkens øverste læremyndighet høytidelig har erklært at denne lære helt fra først av har vært innesluttet i den kristne åpenbaring som en frukt innesluttet i frøet. Det er det hellige år 1950 som danner slutten på denne lange dogmatiske utvikling.

Den kirkelige overlevering er således en levende prosess. Den er kirkens stadig voksende erkjennelse av sitt eget vesen og av troens innhold. I de første århundrer dreiet denne selvbesinnelse seg om Kristi person. Etter Augustin kom spørsmålet om nåden, og om menneskets forhold til Guds virksomhet, i forgrunnen. I middelalderen var det sakramentene som ble gjenstand for ettertanke og klarleggelse. Reformasjonen tvang kirken til på nytt å tenke gjennom sitt trosinnhold. Resultatet av disse overveielser ble formulert på kirkemøtet i Trient. I det 19. århundre var det kirkens egen konstitusjon som opptok sinnene, og som på Vatikanerkonsiliet førte til definisjonen av pavens ufeilbare læremyndighet. Heller ikke det var noen ny tro, men en gammel kristen tro, som da fikk sin nøyaktige dogmatiske definisjon. Det 19. århundre har også vært kjennetegnet av en fordypelse i mysteriet om Guds mor. I 1854 kunne den kirkelige læremyndighet definitivt avgjøre spørsmålet om Marias forhold til synden. Troen på at hun fra sin unnfangelses første øyeblikk er blitt bevart fra synd ble erklært for å høre med til det kristne åpenbaringsinnhold. Denne definisjon bar i seg spiren til den læresetning som nå er blitt proklamert som et ledd i den kristne tro: Marias forutopptagelse i himmelen før den alminnelige oppstandelse ved tidenes ende. De manglende historiske vitnesbyrd om denne lære erstattes av kirkens eget ufeilbare vitnesbyrd om troens innhold og vesen. Det er altså ikke først og fremst et historisk spørsmål som er blitt avgjort, men et dogmatisk. Dogmet ser derfor helt bort fra de historiske omstendigheter ved Marias død. Tvers gjennom legendenes fantasifulle broderinger isolerer dogmeerklæringen det som er guddommelig åpenbart. I sin enkle nøkternhet lyder dogmet slik: **Maria, Guds uplettede mor, alltid jomfru, er etter avslutningen av sitt jordiske liv blitt tatt opp til himmelens herlighet med legeme og sjel.** Alt som er ut over dette er legende, som ingen er forpliktet til å tro på.

Under den Hellige Ånds bistand veileder kirken således til hele sannheten. (Cfr. Joh. 16,13). Uten denne bistand ville vi være henvist til vår egen vilkårlighet og til menneskelige autoriteters fellende utsagn. Med denne bistand vet vi at "kirken er sannhetens støtte og grunnvold", (1. Tim. 3,17) som ikke kan føre oss vill. Kirkens dogmatiske definisjoner er derfor ikke menneskelige spekulasjoner, men en frukt av at Talsmannen, som Jesus lovet å sende, virker i kirken og "lærer alt og minner om alt". (Joh. 14, 26). Kirken er en levende organisme som tenker og taler. Den er - som Augustin så ofte framhever - den hele Kristus, hode og lemmer. Derfor forstår den Maria så godt, hun som var Jesu mor, og nå er Kristi mystiske legemes mor. I henne kjenner kirken seg selv igjen. Hun ble gitt til kirken da Jesus på korset sa til Johannes: "Se, der er min mor." - Derfor er Maria nest etter Kristus - kirkens skjønneste og rikeste gave. Denne gave gir den videre til menneskeheten, idet den peker på henne og sier: Se, hun er deres mor. Den har gjort det på nytt i det hellige år. Og hele den katolske kristenhet verden over har med glede tatt imot kirkens forkynnelse som et ord fra Gud.

VII.

Vi skal til slutt peke på noen trekk i den rent praktiske betydning Jomfru ' Maria har i kirkens og den enkeltes liv. Mariadyrkelsen er et av de mest karakteristiske trekk i den katolske kirkes åndelige fysiologi. Ingen protestant vil motsi det. Vi ikke bare innrømmer det, men vi understreker det.

Jomfru Maria og dyrkelsen av henne bidrar til å skape det åndelige klima, den åndelige atmosfære som katolisismen lever og utfolder seg i.

Det første velsignelsesrike resultat av dette er at troen på Jesus Kristus, Gud og mann, forblir stående så fast og urokkelig i den katolske kirke. Også det utgjør et av dens mest karakteristiske trekk.

Nettopp den kirke som ofte fra protestantisk hold karakteriseres som en Maria-kirke, nettopp den er den mest kompromissløse Kristuskirke. Ingen kan fortsette som prest i den katolske kirke som ikke fullt og fast tror på Kristi guddom. Også den katolske kirke har sett rasjonalistiske bevegelser oppstå i sin midte, men de har ikke fått anledning til å bre seg, og deres tilhengere har ikke kunnet fortsette i sine kirkelige embeter. Ingen uhildet iakttager kan derfor framkjenne den katolske kirke troskap mot Kristus. Denne troskap kommer først og fremst av at kirken til enhver tid vet hva den tror på. Den har en ufeilbar læremyndighet som stadig står på vakt mot utglidninger eller menneskelige feiltolkninger av den kristne åpenbaring. Men det er også hevet over enhver tvil at denne troskap kommer av den plass Maria innehar i den katolske kirke. På bakgrunn av hennes opphøyede verdighet stråler Kristi guddommelige person fram i det klareste lys. Dyrkelsen av Maria umuliggjør enhver tvil på Sønnens guddom.

En annen velsignelsesrik virkning av Maria-vyrnaden er at også de menneskelige verdier i kristendommen kommer til sin rett. Ved sin menneskevordelse har Kristus gjort seg solidarisk med menneskeheten, og opptatt i seg alle menneskelige verdier. Men Kristus er ikke en menneskelig person. Han er derfor ikke bare "det fullkomne menneske". En slik "menneskeliggjørelse" av Kristus har oldkirkens kristologiske definisjoner én gang for alle tatt avstand fra. Kristus er Gud. Maria er menneske. Hun representerer derfor menneskeheten på en annen måte enn Kristus, Gud-mennesket, gjør det. Ikke minst levendegjør hun de kvinnelige verdier i menneskelivet. Hemmeligheten ved Maria er at hun er den eneste menneskelige personlighet hvis liv har vært i full overensstemmelse med Guds tanke. Hun er virkeliggjørelsen i denne syndige verden av det edle og store og skjønne som Gud ville da han skapte mennesket i sitt bilde. Synden har vansiret dette bilde, så det syndige og falne menneske ofte framtrer som en karikatur av hva det engang var bestemt til å bli. Maria derimot har virkeliggjort - med Guds nådes hjelp - sin evige bestemmelse. Fordi hun derfor som den rene og uplettede jomfru representerer så meget edelt og verdifullt i menneskelivet, virker hun oppløftende og foredlende på alt menneskelig. Vi kan bare tenke på hvilken rik inspirasjonskilde hun har vært i kunst og diktning.

Som kvinne og mor taler hun også til oss om barmhjertighet og mildhet, om uendelig omsorg og kjærlighet. Uten dette kvinnelige element ville kristendommen mangle en vesentlig menneskelig verdi. Den atmosfære av trøst som utgår fra henne er nødvendig for vårt åndelige livs sunnhet og likevekt. Det gjelder ikke minst vår ulykkelige og opprevne tid. Derfor er kirkens forkynnelse av Maria, de bedrøvedes trøsterinne, smertenes mor, et svar til tidens nød.

Katolisismen lærer således både menneskets fornedrelse ved synden, og dets opphøyelse ved nåden. Den kjenner ikke bare Evas fall, men også Marias opptagelse og kroning i himmelen.

VIII.

I forbindelse med de menneskelige verdiers plass også i den kristnes liv skal vi peke på et forhold som nettopp det nye dogme om Marias opptagelse i himmelen understreker, nemlig det menneskelige legemes verdighet. Det har eksistert retninger - som f. eks. katarene i middelalderen, og puritanismen i nyere tid - som har hatt tilbøyelighet til å betrakte den legemlige side av menneskelivet som noe lavt og uverdigg. Ikke minst har dette vært tilfelle i synet på det seksuelle samliv. Et slikt syn er fremmed og fjernt for katolisismen. Ekteskapet er i den katolske kirke et sakrament, et nådemiddel. Sølibatet i den katolske kirke opphever ikke ekteskapets verdighet. Det bare understreker at det også gis en åndelig fruktbarhet, som har som en av sine betingelser at man frivillig gir avkall på den legemlige. Grunnen er ikke at ekteskapet ikke er forenlig med den prestelige verdighet. Grunnen er at den katolske kirke ser både ektestand og pretestand som så krevende livsoppgaver at de vanskelig kan forenes.

Denne respekt for menneskets legemlige liv understrekes nå ved læren om at det legeme som var Guds redskap da Han selv påtok seg et menneskelig legeme, som lønn allerede nå har fått del i det evige liv. I læren om Marias legemlige opptagelse i himmelen møter vi i virkeligheten en side ved den kristne humanisme. Kristendommen opphøyer og foredler alt menneskelig. Intet menneskelig er den fremmed. Dens liturgi priser med sunn realisme "det liv som bar Faderens evige Sønn, og de bryster som gav melk til den Herre Krist". Også det menneskelige legeme er Guds skapning og en integrerende del av den menneskelige personlighet. Det er "et tempel for den Hellige Ånd", og skal engang få del i den evige salighet.

IX.

Vi skal slutte disse betraktninger over Jomfru Marlas plass i den katolske kirke og i de kristnes liv med å sitere noen ord av en av vår egen stamme. I midten av det 14. århundre kvad Eystein Åsgrimsson:

Frem for ditt hellige åsyn du trede,
du, som engang fødte Herren!
Be for de falne menneskeslekter,
hjelp at synd må for miskunn vike!
Bær du frem på de blide leber
bønn for alle kristensjeler!
Husk, Maria, Guds moder høye,
meg til deres mengde å føye!

Du er kyskhetens hvite due,
sjelenes legedom, Herrens datter,
nådens vei, alle sfærers solskinn,
perlen blant bruder, himmelenes dronning.
Herrens herberge, hvile fra sorgen,
gledens kildevell, frelse fra synden,
trøstens elv og livets fornyer,
høyt over engler - som sol over skyer. ("Lilja")

I vår kjærlighet til Guds mor er vi ett med våre fedre, både her i Norden, og i hele Kristi kirke i alle tider.

Da Sigrid Undset fikk Nobelprisen, tildelte Den norske forfatterforening henne en vakker laurbærkrans. Morgenen etter høytideligheten gikk fru Undset til St. Dominikus kirke i Oslo. Hun trodde seg ubemerket, og gikk raskt opp til Maria-alteret. Der la hun sin laurbærkrans, og knelte noen øyeblikk i bønn til Guds mor.

Denne gestus forener Norges store dikter i det 20. århundre med Norges store dikter i det 14. århundre.

Den peker også på sammenhengen i vår historie.